

Sunday Chabura

מורא אב ואם

לקרוא אביו לעלות לתורה

מראה מקומות

(א) גמ' קידושין ל"א: חכם משנה שם אביו... כי הא דמר בר רב אשי...איהו אמר אבא מרי ע"כ הגמ'. הרי שאסור לבן לק

(ב) רמב"ם הל' ממרים פ"ו ה"ג פסק דברי הגמ' הנ"ל. ומוסיף הלכה שאפילו אם לקרוא לאחרים ששם כשם אביו אסור, בפניו. ואם הוא שם פלאי (משונה) אז אסור אפילו שלא בפניו.

(ג) ים של שלמה קידושין סימן ס"ה ד"ה תו תניא הקשה שהא מצינו אצל משה שקראו יהושע בשם – "אדוני משה כלאם" ותיירץ היש"ש שיש חילוק בן אביו לרבו שאצל רבו אם אינו אומר רק "רבי" או "אדוני" אין הרבי יודע למי מדבר, דאולי יש לו יותר מרבי אחד. משא"כ כשאומר אבא מרי, הדבר ברור אל מי מדבר (עיי"ש שתירץ האיך מביא הטור בכל מקום אדוני אבי הרא"ש)

(ד) רמ"א סימן רמ"ב סעיף ט"ו פסק שיכול לקרוא לרבו "רבי מורי פלוני" ועיין בגר"א שם ס"ק ל"ו שגם לאביו מותר לעשות כן. ומביא כמה גמרות, אבא חלפתא" ו"יוחאי אבא" וכו'

וקשה מגמ' קידושין שלא קרא לאביו אלא אבא מארי, ולא הוסיף שמו

(ה) אגרות משה יו"ד ח"א סימן קל"ג רצה לחלק דדוקא ברבים צריך לכבדו ביותר דכל שאינו מכבדו ביותר הוי כעין גנאי

(ו) ערוך השולחן יו"ד סימן ר"מ ס"ק ט"ו תירץ שדוקא לדבר הלכה ברבים הקפיד שלא להזכיר שמו. אבל בשאר גונא מותר

(ז) ארץ צבי (קוזגלובער גאון – ראש ישיבת חכמי לובלין) ח"א סימן פ"ז כתב דהא שלא הזכיר שם אביו עם התואר אבא מארי, הוא דוקא משום שלא היה צורך בכך. אבל כשיש צורך, למשל לקרותו לעלייה אז שפיר מותר לקרותו עם שמו.

(ח) פתחי תשובה יו"ד סימן ר"מ אות ב' כתב שאם שואלין אותו מהו שמו של אביו מותר לאמר לו

לכאורה מהנ"ל יש נפקא מינא שאע"פ שמותר לקרוא לאביו בשמו לצורך עלייה לתורה וכד' מיהו לקרותו לחופה יהא אסור לפי הארץ צבי ואגר"מ אבל לפי ערוך השולחן יהא מותר

מראה מקומות

אני יכול לומר נרצח לי דברי אבי שנראה כמכריע את דבריו אלא אם יש לו תשובה להשיב על דברי החוקקים משיב ע"כ". ואפשר שרש"י כשכתב לה יאמר נרצח דברי פלוני על א' זה מהם שיאמר נחזון אשפילו כשיאמר שנרצח דברי אבי נראה כמכריע את דבריו: ולא יקרא בשבחו וכו'. צריחא שם משנה שם אבי כלומר שיאמר כך אמר אבא מארי ולא יזכיר את

ולא סותר את דבריו ולא

עליו כ"ס" מהלכות מ"ט: א"יחו כבוד מאב"ל
וב"י. גרייחא ס"ט כבוד מאב"ל ומסקה מליג
ומסקה ומתנין ומזלי איבער א"י משל מי כלומר
מאב"ל ומתנין משל וא"י משל איני רב יודיה
אמר משל בן רב נתן בר אשעיה אמר משל אב
אורי לוי דבנן לרב יודיה וכו' כמ"ד משל אב
וספק רביה כלומה הוראה חדא דריש נינהו
ועד דהלכה למעשה היא ואל פסקו ה"י"ף

והתוקפות: ואם אין ממון לאב וכו'. כך פסק

הרי"ף שם ח"ו היתה לדורו הכן והוא היה
 ישיבין לכן ושקלין מיניה בחזרת דקמא ויהיבין
 לזבויי כי הוא לדנה כפה לרר נתן בר אמר ואסיק
 מיניה ת' ויהי ללדקה שם שדרו ממחיתא. וכתב
 סמ"ג דלמא בירושלמי דפאה דכבוד אב ואם
 אין כבוד כד מהוין שאפילו אין לך כלום אמה
 ר' צדק לנחמן ברחיים בשבילם וכתב הוא ו"ל דהיינו

כשאין לאנני והתוספות כתבו דחיתא בירושלמי
אמר ר' יוחי הלואי דהויין כל שמעמתי ברין

לִי כִי הָיָה שְׂכֻסִּין אֶת הַבֵּן לִזְנוֹן אֶת אֲבִיו וְעַד
הָיָה רָחִים מִמֶּנּוּ אַחֵר מִהִרְשֻׁלַּי הַשְּׂמֵמֶה
נִהְיָה דְּכֻסִּין, וְתָמָּה וְתָמָּה וְתָמָּה, כִּכְרֵה נִחְבָּל
בְּלִיל הַבְּרִייתָה שְׂכֻסִּין בִּכְכָּה שְׂכֻסִּין 11: וְעִיבֵי:
שְׂכֻסִּין וְכוּ', בְּפִי קְדֻשָּׁה שְׂכֻסִּין שְׂכֻסִּין כִּי
שְׂכֻסִּין קֵל כְּרֻעַ לְיָמִים אַחֵר לְיָמִים מִקְמִי שְׂכֻסִּין
דְּלִמִּי וְגַם דְּלִמִּי אֲבִי כִי וְהוּא רִבֵּי כִּדְכֻסִּין
שְׂכֻסִּין דְּכֻסִּין רִבֵּי שְׂכֻסִּין דְּכֻסִּין לְגַמֵּד מִשְׁכִּין:
דְּוָהָב שְׂכֻסִּין תְּלִמִּיד וְכוּ', שֶׁס (דף ל"ג):

איבערן להו צבנו והוא רבו מהו
לחמוד חפני אדנו וצני למתשנות מדא"ל שמואל

לרוב יהודה קום ממקומו אבדן ורב יהודה דבן של
אביו היה ודמו ההם דשאני יחזקאל אביו של רב
יהודה דבעל מעשים היה דאפילו מר שמואל נמי
קאים במקומה וזמר הכי איבעיא לן בני והוא רב
מזה שיעמוד אביו מפניו והא נמי לא איפשיטא
יבדתי תחא דבא אפילו אפילו ליהויא אבא

ב. רבינו חננאל שאלע"פ שהוא רבו חייב לעמוד מפני

אף הרב רבינו משה בר מיימוני ז"ל כתב כי צ"ע
הא"ט דלא מייסדו מנהגא דע"ן ילפי לה מדרגתין
שמות ירדה לט"ו לתוך תורה בשבת ופסקו השו"ע
פרטותיה והיה מהלכה עושה על שהשיגה
חכמים לבקרי ואמרה להם החפלו על טרופין בני
המא עבד לה יומר ממאי ותני להון עובדא
ידעין לה בגי עכברו מדרש מורע ע"י ירושלמי
ואם לאוהא שאין הכן שמי לעמוד מופני אצוי שובלן

לקבל הימנו כך הילכך אע"ג דנבמרה דילן מספקא

שנמשך אל ימלה הכבוד ונצלמו ואפילו יודע שכדורו

חלל י"ב חדש:

כן מה מ"ל איש איש עסק בידו לעשות אשה אין
מוחה בידו רשות אחרים בעלה. נחגרשה מבעלה

70

שנה למלך

כדרשים הרב המאמר בדרך פנינים (נ.י.). מה שחייב לה:
ער

י' ע"כ: [כ] רב יוסף כי שמע קל כרעה דאמיה
ע"כ: ד [ו]דרא"ש כתב שכל אחד עומד בפני
כן במור שם:

57

נד מר: 124. הודפס ו"ל אומ

12/05/2011 11:03 AM

אדוני. וכן נראה עיקר, שהרא"ש הזכיר את רבו מהר"ם בשמו רבינו מאיר, אלא מאחר שהיו לו אפשר שאירי חכמים שהיו רבותיו, אם כן הוצרך להזכירו, ובמה שאמר רבינו מאיר הנה כאלו משנה שמו לכבוד, ודוגמא זו מציינו להדיא בפ"ק [דפסחים] (י"ג ע"ב) גבי אמר רחבא אמר ר' יהודה, הר הכית סטיו כפול היה, וכתבו התוספות (שם, ד"ה אמר) דמשום הכי אמר ר' יהודה, ולא אמר, רב יהודה, וכמו שהוא מוזכר בכל התלמוד, משום שהיה רבו מובהק, קרי ליה רבי ע"כ, וממילא שההרגל לקרות לכל חכם ר', ישנה אותו, ויקראו אותו רבינו פלוני, או ר' פלוני רבי ומורי, ובאביו בכל ענין אסור להזכיר שמו לעולם, אלא אבי מורי, כדלעיל, והטעם, שאין לו אלא אב אחד, ואין כאן מקום לטעות, ויש מקשין על הטור, שכתב וא"א הרא"ש, למה הזכירו בשמו, ולא כתב אבי מורי, ודע, לחלק בין הזכרה בפיו לכתובה בעלמא, ואני אומר, שאין ראייה לדבריהם, שהוא הזכירו בלשון צח, במלת כבוד ושבת, וא"א הרא"ש, ר"ל ראש לכל ישראל, ולא שכתב או שאומר וא"א ר' אשרי ז"ל.

תניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה (ל"ב ע"א), לא יאמר, אבא עברת על דברי תורה, אלא אומר לו, מקרא כתיב בתורה כך הוא, ופרש"י מתוך שמוכירו יבין בעצמו, ולא יתבייש, וכן פי' הטור (שם). אבל הרמב"ם (שם הי"א) כתב, וזה לשונו, יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכן, כאלו הוא שואל ממנו, ולא כמזהירו ע"כ, ולישני דגמרא דילן אבא מקרא כתיב בתורה, דמשמע מלשון שאלה, תו מסיק, מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה, הנשרפין בנסקלין, ר"ש אומר ידוני בסקילה, שהשריפה חמורה א"ל רב יהודה בריה, אבא לא תתניה הכי וכו'. ומסיק, א"ל שמואל לרב יהודה, שינא, לא תימא לאביך הכי, דתניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה, אל יאמר לו אבא עברת על דברי תורה כו'.

תנו רבנן (ל"א ע"ב) איזהו מורא, ואיזהו כיבוד, מורא, לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא מכריעו, כבוד, מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מניס ומוציא, והא דאין עומד במקומו פרש"י, מקום המיוחד לו, לעמוד בסוד זקנים עם חבריו בעצה. והרמ"ה כתב, והיה במקום המיוחד לו בביתו להיסב, וכתב הקאר"י על דברי הטור (יו"ד סימן ר"מ) שהביאו, וזה לשונו, ומדברי רבינו נראה, שהוא סובר דרש"י פליג אהרמ"ה, ושרי במקום המיוחד להסב בביתו, ולי נראה, דלרש"י נמי אסור, ולא איצטריך ליה לרש"י לאשמועין, דהיינו לא ישב במקומו דקתני בברייתא, אלא דלא עומד במקום הוא דאתא לפרושי, והא ודאי לא מיתסר ליה לעמוד מעומד במקום שאביו רגיל לישב בביתו, דלית ביה זילותא כלל, אבל במקום שדוך אביו לעמוד שם בסוד זקנים, עם עומד שם אפילו מעומד הי' זילותא, שנראה שמחשיב עצמו מכלל אנשי העצה, ונמצא שהוא משהו עצמו לאביו, א"נ דלא יעמוד נמי לא ישב הוא, ומשום דקשה, היינו לא ישב, הוצרך לפרש דלא יעמוד במקומו, היינו במקום המיוחד לישב שם בסוד זקנים, ולא ישב במקומו, וממילא משמע שהוא מקומו המיוחד לו לישב בביתו, ולא זו אף זו קתני ע"כ. אכן הנראה בעיני לפרש דברי הברייתא דלא ישב במקומו, בכל מקום המיוחד לו, בין בהסיבה, בין בוועד חכמים, ולא יעמוד במקומו, בענין התפלה, שלא יעמוד במקום שהוא רגיל לעמוד שם, ולקבוע תפילתו, וכן כתב ר' ירוחם (נ"א ח"ד) בשם הרמ"ה, דמקום

פסיוני, פעם אחת אמר לו אביו, מאין לך כל אלה, אמר ליה, סבא מאי איכפת לך, טחין ואכול, פי', לעוס ואכול, כעין כלבים, דמרשין ואוכלים, אם כן הראהו שקשה עליו, ושוב מעשה באחד, שהיה טוחן ברחיים, ואב זקן היה לו, ואתא ציווי לטחוני, פי', מצות המלך בשביל אביו, לעבודת המלך, אמר לו בנו טחון, ואני אלך תחתיו לעבודת המלך, שאין לו קצבה, אם (לביזות) [מטת למבוייא] טב לי, ואם מטת מלקי טב לי ע"כ.

תו מסיק (ל"ב ע"א) ועוד שאלו את ר' אליעזר, עד היכן כיבוד אב ואם, אמר להם, כדי שיזרוק ארנקי לפניו לים, ואינו מכלימו. (ל"א ע"ב) ר' טרפון הוי ליה ההיא אימא זקינה, כל אימת דהויא בעיא למיסק לפוריא, גחין, וסלקא עליה, אתא וקא משתבח בבי מדרשא, אמרו ליה עדיין לא הגעת לחצי כיבוד, כלום זרקה ארנקי [בפניך] לים, ולא הכלמתה, והך זריקה ארנקי כבר פי' בסימן שלפני זה. תנו רבנן, מכבדו בחייו, ומכבדו במותו, בחייו כיצד, (השמר) [הנשמע] בדבר אביו למקום, פירוש, אם מכיר באנשי מקום שמכבדין אביו, לחלוק לו כבוד, לקבל דברים שיאמר בשמו, אל יתלה הכבוד בעצמו, ואפילו יודע שיכבדוהו כאביו, אלא יתלה הכבוד באביו, אבל אם אינו נשמע למקום בדבר אביו כדבר עצמו, אל יתלה באביו, שאינו לו אלא גנאי, לא יאמר שלחוני בשביל עצמי, מהרוני בשביל עצמי, פטרוני בשביל עצמי, אלא כולוהו בשביל אבא. במותו כיצד, היה אומר דבר שמועה מפיו, לא יאמר כך אמר אבא, אלא כך אמר אבא מורי, הריני כפרת משכבו, וה"מ תוך שנים עשר חודש, מכאן ואילך אומר וזכרנו לברכה לחיי עולם הבא.

תו תניא, חכם משנה שם אביו ושם רבו, תורגמן אינו משנה לא שם אביו ולא שם רבו, ופריך, וכי תורגמן לאו בר חיובא, אלא אמר רבא, שם אביו של חכם, ושם רבו של חכם, כי הא דמר בר אשי, כי הוה דריש יתיב בפרקא איהו אמר אבי מורי, ואמוריה, פי', מתורגמיה אמר, הכי אמר רב אשי, וכתב הרמב"ם (הל' ממרים פ"ו ה"ג) וזה לשונו, לא יקראנו [בשמו] לא בחייו ולא במותו, אלא אומר אבי מורי. היה שם אביו או שם רבו כשם אחרים, משנה את שמם, ויראה לי, שאין ליהדר בכך אלא בשם שהוא פלאי, שאין הכל דשין בו. אבל השמות שקורין בו כל העם, כגון אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן וכיוצא בהן, בכל לשון ובכל זמן קורא בהן לאחרים [שלא בפניו], ואין בכך כלום ע"כ, וכתב עליו הטור (יו"ד סימן ר"מ) וזה לשונו, ותימא על מה שכתב שאפילו אחרים ששם כשם אביו שאין לקרותן בשם ע"כ, ואמת שחומרא יתירה היא, ואין לו הכרע כלל מן התלמוד, וגבי תלמיד לקרות בשם רבו, אבל רבו בכל עניין אסור להזכיר בשמו, אפילו בשם שאינו פלאי, והא קרא כתיב אסור להזכיר בשמו, משה כלום, ועוד, באותו העת אפשר זה שם של משה שם פלאי, שלא היה מצוי, כי הוא היה נקרא משה על שם היאור, כי מן המים משיתוהו, והיה צ"ל, היכא דמשנה קצת לכבוד שרי להזכיר בשמו, כי הוא היה אומר אדני משה כלום, ואפשר שהעולם היה קוראין אותו משה בן עמרם לחוד, או משה רבינו, והוא היה אומר אדוני משה, כלומר, שהוא משרתו ותלמידו, וא"ל למה לא א"ל אדוני לחוד, אפשר לומר שהיו אצלו אהרן ואליעזר, וכמה חשובים, ואם כן מרוב ענוותו של משה לא ירגיש שאומר לו, כי אם אחרים שקראן

בג מותר להזכיר בו. כלומר לקרות בו אחרים, ועיין לעיל סימן ר"מ סעיף ב' ס"ק ג': בד אב"ד מותר לומר בו. נראה דדוקא שלא בפניו, וכן נדרכי משה [אבות] שהוציא כן מרש"י דפרק חלק [מנהגין ק, א ד"ה בשמן] גבי אלישע [מלכ"ב ט, ה] מיירי שלא בפניו, אלא בפניו אין להזכיר שמו כלל רק יש לקרותו רבו, וכן נוהגין: בזה ואומר לו ביראה ובכבוד שלום עליך רבי ואם נתן לו רבו שלום אומר לו שלום עליך מורי ורבי, כן נ"ל. וכן הוא בטור [עמוד מרה] ורמב"ם [תלמוד תורה ה, ה], וכן הוא בספרי המתכבד הישנים: וכן נוהגין י' [לט] ויש אומרים י"א דאין לתלמיד לשאול י' בשלום רבו כלל שנאמר [איוב כט, ט] ראוי

דהיינו בפניו, וחדא לטיבותא שאינו פלאי, או איפכא פלאי ושללא בפניו שרי. ולא אסור שלא בפניו בפלאי, אלא לקרות לרבו, ע"כ. ואשתמוס על המראה דלא הרגיש בעיקר הקושיא, וגם על הכסף משנה יש לתמוה למה לא הקשה כן בקיצור, דהכא משמע דאפילו בקריאת רבו יש על כל פנים היסור אם אינו פלאי, דהא על קריאת רבו כחב והוא שיהא פלאי, נמצא דבאין פלאי מותר על כל פנים שלא בפניו, והתם כחב דאסור לקרות לאביו בשמו לא בחייו ולא לאחר מותו והיינו שלא בפניו, חוה מיירי באינו פלאי דהא לא מחלק אחר כך בשם פלאי אלא בקריאת אחרים, והוא דבר פשוט בעצמו כפשט ההלכה, דחכם הדורש משנה שם אביו ואמר אבא מורי [קידושין לא, ב] דודאי איסור גמור הוא לקרות לאביו או לרבו בשמו שלא בפניו אף באינו פלאי. גם מו"ם ז"ל [ב"ם עמוד מרה] נא לתוך מה שקשה אהדדי בקריאת אחרים לפי דרכו, אלא בקריאת עצמו יש איסור אפילו שלא בפניו, כמו שכתב גם הוא עצמו, נמצא הקושיא שזכרתי נשארה בקושיא. על כן נראה לענ"ד דנדב"ר רמב"ם דכאן יש היפוך, וכן צריך להיות, ואסור לקרות לרבו בשמו ולא יזכיר שמו בפניו ואפילו לקרות לאחרים ששם כשם רבו אסור, והוא שיהיה השם פלאי בו, וכמו שכתב כאן בשו"ע. וכן כתב הר"ן פרק קמא דקידושין [יג, א ד"ה גרסין גמ' חסם] בשם רמב"ם [הג"ל] דדוקא אם שם אחרים כשם רבו אסור כשהוא פלאי, משמע דבריו עצמו אין חילוק אפילו שלא בפניו, ע"ש. נמצאו דברי הרמב"ם מכוונים כאן עם הך דלעיל, והכי קאמר הרמב"ם, לא יזכיר שמו בפניו בו, פירוש אפילו אינו קורא אותו ואפילו אינו פלאי, ואפילו לקרות לאחרים אסור אם הוא פלאי ואז אסור אפילו שלא בפניו ואפילו לאחר מיתת אביו או רבו, וכמו שכתב הטור כאן [עמוד מרה] אפילו לאחר מותם, [ו] פירש בדרישה [פרשה אות יג] ר"ל של אחרים, וטעות קופר הוא וכוונתו לפרש מה שכתב [הטור] (לא) [אלא] י' ישנה שם ר"ל של אחרים, אלא אחר מותם ודאי קאי לאביו ורבו שהזכירו שם ברמב"ם חוה פשוט. כל מה שכתבתי נראה לי צרור ונכון בזה: (ד) ביראה ובכבוד שלום עליך רבי ואם נתן לו רבו שלום יאמר לו שלום עליך רבי ומורי, כן צריך להיות. וכן הוא ברמב"ם [תלמוד תורה ה, ה] וטור [עמוד מרה] והטעם דכל שמישיב שלום דרכו להוסיף קצת כמו שכתב סימן [קס"ט] [קמח] י' [סעיף י']:

הגהות רעק"א

(ב) [ש"ך פ"ק ב"ר] אב"ד בפניו אין להזכיר. והפרי חדש בלקוטים חולק דאפילו בפניו מותר, וראיה מקרא [במדבר יא, כח] (ו) אדוני משה כללם: (ג) [שו"ע פ"ה טז] שלום עליך רבי. כנצח קמא דף ע"ג ב' כדי שאלת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי. וברמב"ם פרק (ב') [כ] הלכה ג' מהלכות עדות ח"ך כדי דבור כדי שאלת תלמיד לרב, ולא הזכיר שיעורו, ודאי דקמא על מה שכתב כאן בהלכות תלמוד תורה ה, ה] דהיינו שלום עליך רבי. והא כנצח קמא מוציא דהשיעור שלום עליך רבי ומורי. ואולי דהיה להרמב"ם גירסא אחרת, ומידוע שלא העירו מזה האחרונים: (ד) [הגה שם] בשלום רבו. עיין בהשקפה פנים מאירות [חלק א']

ביאור הגר"א

[לה] [והגה אב"ד ב"ר]. כמו שכתוב [מפוזות ק"ג ב'] ברבי שאמר שמעון בני, בשם אביו ורבו. וכיוצא הרבה. אבל לרבו לעולם אסור, כמו כל הנהג ששמים לא היו פלאי: [לז] ובזה חוה ב"ר. רש"י שם [מנהגין ק, א ד"ה בשמן], וכמו שכתוב בספרי פרשת דברים [פיסקא יד], והביא רש"י גם כן שם [דברים א, יד] ותענו אותי, היה לכם להשיב משה רבינו ב"ר. וכן באביו כשאמר אבא מותר, כמו שכתוב בכמה מקומות אבא חלפתא [שבת קטז, א ורש"י שם ד"ה אבא], [ליזחא] אבא, פסחים ק"ג א', יוחאי אבא [מעילה י"ז ב'], לינאי אבא [נעמן י"ד ב'] וכיוצא. [כז] ועיין מה שכתבתי לעיל בסימן ר"מ סעיף ב' [וסיף ח']:

סימן קלג

**בענין הזכרת שם אביו ורבו בתוארים
כרב ואבא וכדומה, ובהזכרה בכתובה,
ובלקרות בפניו לאחרים ששםם כשמו**

ער"ח מנ"א תשי"ט.

מע"כ בני יקירי הרה"ג ר' דוד פיינשטיין

שליט"א.

בדבר מה שהגר"א ביו"ד סימן רמ"ב ס"ק ל"ו סובר
דכשאומר רבי מותר לקרות לרבו בשמו,
וכן כתב המצפה איתן ברכות דף ה'. ובהגר"א סובר
עוד יותר דאף בלא רבי רק כשאמר אבא מותר
להזכיר שמו דהביא ראיה מר' יוסי שאמר אבא
חלפתא, והטעם אולי משום דגם אבא הוא גם לחשיבות
כמו רבי כהא דאבא שאול ועיין ברש"י יבמות דף
ג"ו שכתב דאבא הוא כמו לשון נשיאי ורבי, ולכן
אף שהיה אביו ממש הוא לשון חשיבות ששוב אין
גנאי כשמזכיר גם שמו. ומשמע שסובר כן גם כשאמר
אבא לאחר שהזכיר שמו, דהא הביא גם מליוחי
אבא ומלינאי אבא. ואולי להכי הביא הגר"א מספרי
שאיתא שם שהיה להם לומר משה רבינו ולא הביא
מאדני משה כלאם שהוא מהקרא, דהוא להוכיח שמותר
אף כשהזכיר רבינו אחר שהזכיר השם, והביא שכ"כ
מותר אף באב גם להזכיר אבא אחר שאמר שמו.

אבל הקשת קושיא גדולה ממר בר ר' אשי
שלא הזכיר שם אביו אף לא באמירת רב ולא
באמירת אבא בקידושין דף ל"א. ועוד קשה הא
אף לומר כך אמר אבא אסור בלא אבא מארי אף
בלא הזכרת שמו בקידושין שם ואיך יהיה מותר
לומר בהזכרת שמו בהוספת אבא לבד. ואולי סברי
דרק כשדורש ברבים אסור להזכיר שמו אפילו עם
התוארים דרב ואבא, ואפילו בלא הזכיר שמו צריך
לומר דוקא אבא מארי, מטעם דאף שאבא הוא ג"כ
לשון חשיבות הוא רק לאחרים אבל כשהבן אומר
אבא הוי הפירוש שהוא אביו דלא ניכר בזה שום
חשיבות, אבל שלא ברבים הוי האיסור רק כשמזכיר
השם לבד, דעם תוארים כרב ואדון ואבא אפילו
לבן לומר אבא מותר גם להזכיר השם דאף שלבן
אין זה פירוש חשיבות אלא שהוא אביו מ"מ כיון
שהוא גם ענין חשיבות הוא דבור בלשון כבוד שזה
סגי שלא ברבים דרק ברבים לא סגי בזה דצריך
לכבדו ביותר ברבים.

וגם אפשר דשלא ברבים אסור רק כשהוא כעין

גנאי, דהוא כשמזכיר השם לבד שנראה שאין לו

טעם הראשון עיי"ש. ואולי כוונתך דמאחר דכל הגלוי
שהקרא איירי בדבר הרשות הוא מדרשא דאו לא
גילה רק שלא איירי בדבר המפורש בתורה אם נימא
שהטבת והרעת אחרים בדבר מצוה ליכא דבר שאינו
מפורש. אבל הוא דחוק דעכ"פ מאחר שגילה איך
צריך לפרש פירוש הרעה והטבה וזה הא שייך אף
בדבר שאינו מפורש. וצריך לומר שכך נגמר ההלכה
וא"כ גם לטעם הרמב"ן נחא.

וגם קצת טעם יש לומר משום דדבר שאינו

מפורש הוא איסור קלוש שאין ע"ז עונש מלקות
וכדומה ולכן אלימא ממנו שבועה וחלה ובקרא נמי
לא נתמעט כדלעיל. דהא זה ודאי דבתו מאנוסתו
שילפינן ג"כ רק מדרשא לא יסבור הר"ן שחלה שבועה
לבעול או שלא לבעול כיון שהיא חמורה שהיא
בשרפה כעריות המפורשין וכדחזינן שנחשב איסור
מפורש לענין שלא חל איסור אחר עליו כשאינו
כולל ומוסיף בכריתות דף י"ד שתנן הבא על בתו
חייב עליה משום בתו ואחותו וא"כ הוא בתו מאנוסתו
שהרי בא על אמו דלא תפסי קידושין ומ"מ הוצרך
לכולל ומוסיף ובת אחת עיי"ש ולכן גם שבועה שלא
לבעול ודאי לא תחול. וא"כ איירי הר"ן רק בדברים
שאין עליהם עונשי התורה ולכן אם מפורשין בתורה
חמירי אף שליכא עונשין אבל אם אינם מפורשין
ובלא עונשין קילי זהו מה שנראה קצת בטעם הר"ן.

ומה שכתב כתר"ה דלדידי יתיישב מה שלא
מהני בכולל בקום ועשה לעבור אף אם גם לעבור
נתמעט מקרא, הנה לא יתיישב בזה החלוק בין איסור
דרבנן לדאורייתא מה שאיסור דרבנן חלה בכולל.
ואם נימא כסברת כתר"ה דבקום ועשה בכולל כגון
שאוכל נבלות וכשרות שאין שבועתו יכולה להתקיים
רק בבטול האיסור מיקרי זה שכוונתו לבטל המצוה,
שהיא סברא נכונה יתחדש שאף בנשבע באיסור
דרבנן כגון לאכול גבינות ישראל וגבינות עכו"ם לא
יחול אף בכולל כמו בלא כולל ורק אם ישבע שיאכל
גבינה איזה שימצא אף אם יהיה של עכו"ם זה
יהיה כולל שחלה והוא נכון.

אוהבו וידידו,

משה פיינשטיין

שאסור אף בזה כדלעיל. ולכן צריך לומר דבכתיבה ליכא איסור להזכיר השם ואף לא בתוארים. ואולי עתה בהמקומות שנוהגין בתוארים לומר ר' פלוני יהיה אסור לחתום בלא התואר. ולכן תמה אני מה דחק עצמו מהרש"ל לומר פירוש רחוק על מש"כ הטור א"א הרא"ש, ומה יתרץ על חתימת הרמב"ם ובעה"מ בפתיחת ספרו כתב אמר זרחיה הלוי בר יצחק וכן הרמב"ן כתב אמר משה בר נחמן והרבה מרבתינו הראשונים וצ"ע.

ומה שרצית לתרץ שחתימה שאני שכן הוא שם עצמו לכתיבה בשמו ושם אביו ולכן רשאי לכתוב בר פלוני אף בלא שום תואר וכן הוא כשכותב אני משה בן מיימון אמר זרחיה בר יצחק אבל כשכותב מה שאמר אביו הרי כשיכתוב השם נמצא שקורא שם אביו בכתב שג"כ סובר מהרש"ל שהוא כקריאה בפיו שאסור ולכן הוקשה לו ע"מ שכתב הטור כשהביא דברי אביו שכן אמר א"א הרא"ש לשיטת מהרש"ל שאסור אף בתוארים והוצרך לדחוק כתירוץ. והוא תירוץ נכון וקצת ראייה לזה מהא שהרמב"ם כשהביא הלכה מאביו לא הזכיר שמו כהא דפי"א משחיטה ה"י שכתב ואבא מרי מן האוסרין אלמא דמה שכתב אני משה בן מיימון אף בלא תואר כלל הוא משום שהתם כתב זה בשביל שם עצמו לא נחשב זה קורא לאביו בשמו. אבל מ"מ לא מסתבר להתיר זה גם בדבור פיו להזכיר שם אביו כשצריך להזכיר שם עצמו אם ליכא צורך בזה ורק בכתיבה יש מקום לחלק כן, וא"כ שיש חלוק בין אמירה לכתיבה הרי אפשר שבכתיבה ליכא כלל איסור זה, והראיה ממש"כ הרמב"ם ועוד ראשונים בספריהם אבא מארי בלא הזכרת השם הא אינה ראייה מוכרחת. אבל מ"מ צריך לומר כתירוץ למקורש"ל.

ומה שהקשת על הש"ך סימן רמ"ב ס"ק כ"ד שכתב דבפניו אסור להזכיר שמו אף בהתואר רבי, מה שבת שבע אמרה בפניו יחי אדוני המלך דוד, וכן הקשת משלמה שאמר בתפלתו כמה פעמים דוד אבי על מהרש"ל שאוסר אף באמירת אבי, ולמה שבארתי היא קושיא גם על הגר"א כי היתה תפלתו ברבים, נראה לע"ד דכיון שהוא תפלה לפני השי"ת אין לחלוק כבוד לבשר ודם, וא"כ גם יחי אדוני המלך דוד של בת שבע גמי היתה תפלה להשי"ת שבידו החיים ומותר זה גם בפניו, והמלך שאמרה וכן אבי שאמר שלמה לא אמרו בדרך תואר אלא על המציאות שכן היה. וכן הוא מה שאמר שלמה לבניהו בסוף דבריו ולדוד ולזרעו וכן לשמעי וכסא דוד שהיה זה בתפלה להשי"ת בסוף דבריו, ובכסא

התקשרות עמו הוא גנאי שנראה שאינו משתבח עמו. אבל כשמוזכר שהוא אביו שמראה שמשתבח עמו מותר שאז ליכא גנאי גם בהזכרת השם, דכי השם הוא גנאי הא אדרבה הגדולים ביותר נקראו רק בשם לבד כמפורש בהקדמת הרמב"ם למשניות, אלא מכיון שיש לו שייכות עמו ואינו מוזכר השייכות הוא גנאי. ולכן נענש גחזי על שאמר אלישע ולא אדוני אלישע שהיה משמע שאין לו שייכות עמו. ומסתבר לפ"ז שאף אם היה אומר אלישע הנביא גמי היה נענש מכיון שלא הזכיר שייכותו לו לומר אדוני או רבי וכדומה. וניחא לפ"ז מה שאף שלבן אין אמירת אבא חשיבות אלא שהוא אביו ובפרט כשאומר אבא אחר השם כהא דליוחי אבא שמ"מ מותר שלא ברבים דכיון שאומר התקשרותו אליו אין בזה גנאי. אבל ברבים כל שאינו מכבדו ביותר הוא כמפחית שהוא כמו גנאי ולכן אסור להזכיר השם אף עם התוארים וגם בלא הזכרת השם אסור לומר אבא לבד שאין זה חשיבות לבן שאומר וצריך זיקא לומר אבא מארי. זהו מה שיש לתרץ שיטת ונגר"א והמצפה איתן.

אבל לדינא ראוי להחמיר כמהרש"ל ביש"ש קידושין שם שהוא כפשוטו הגמ' ואין חלוק בין ברבים לשלא ברבים אלא דרך ברב שיש צורך כדי שידעו מי הוא מותר ולא באב שהוא רק אחד. ואם יש צורך נראה שאף באב מותר גם למהרש"ל כגון בהא דלא יאמר שלחוני בשביל עצמי אלא יאמר שלחוני בשביל אבא שאם אין יודעין שפלוני שמכבדין אותו הוא אביו, מותר להזכיר שמו. וגם משמע שאין צריך לומר אז בשביל אבא מארי דלא הזכיר בסימן ר"מ סעיף ו' בדין זה שיאמר אבא מארי, והטעם דכיון שמבקש שיכבדוהו בשביל אביו הרי נראה שמכבד לאביו ולכן א"צ ליותר. ולמה שבארתי להגר"א אפשר שהוא משום שאינו ברבים.

גם נראה לע"ד דעל כתיבה ליכא איסור וכדחזינן שסתם חתימה מפרש בכל מקום שמו ושם אביו, ואם היה איסור גם בכתיבה להזכיר שם אביו איך תיקנו לחתום כן, וגם חזינן שגדולי עולם חתמו עצמן בשמו ושם אביו כהרמב"ם שכתב בכמה מקומות אני משה בן מיימון, ואף חתימת הרא"ש בתשובותיו אשר בן הר' יחיאל וחתימת מהר"מ מרוטנבורג מאיר ב"ר ברוך, הרי באמירה היה אסור זה למהרש"ל. ואין לומר דכיון שכותב משה בן מיימון שכתב השייכות והקשר שממנו לאביו ליכא איסור כדכתבתי לעיל, דהא הכתיבה אני משה בן מיימון על ספר בתחלתו הוא כאומר בפני רבים

יך איזו ליבונד מאכיל'ם ומשקם מרביש ומנעיל ומכסה כיוסויים ומכניס ומציא ויתנם להם בסבר פנים יפות ואפילו האכילו בכל יום מאכלים טובים והראה לו פנים וזעפות נענש עליו וזהו הפך אפילו אם מסחינו בריחים אם כוונתו לטובה ושני מעשיות הובא בתוס' (ל"א) מירושלמי פאה (פ"א) מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני א"ל אביו מאין כך כל אלה א"ל סבא מה איכפת כך מחון ואכול כלומר לעיס ואכול כעין כלבים דמרשין ואוכלין ושוב מעשה באחד שהיה מחון בריחים ואב זקן היה לו ואתא ציוי למחננין לבא לעבודת השר א"ל בנו מחון ואני אלך תחתך לעבודה אם לביוני סב כך ואם למלקי סב לך עכ"ל וישמש לאביו בכל הדברים שהשמש משמש לרבו וכן לאמו כדרך שהבן יכול לשמש.

יך בגמ' שם יש פלוגתא אם מכבדו משל אביו כלומר שהמעות מהוצאת אביו הוא משל אביו ורק עליו מוטל המורה או משל בן שיוציא מממונו על הוצאת אביו והיה אמו כמובן ואיפסקא הלכתא משל אב וכתאורא אינו מובן ממ"נ אם יש לאביו מ"ט דמאן דמ"ט משל בן ואם אין לאביו מ"ט דמ"ט משל אב הא אין לו ושנאמר דאם אין לאב אין הכן מחוייב להאכילו משנו זה ודאי אין סברא כלל וכן מבואר להדיא מדברי הרמב"ם והמור והשיע שכתבו דזה שמאכילו ומשקו משל אב אם יש לו ואם אין לאב ויש לבן כופין אותו וזן אביו כפי מה שהוא יכול ואם אין לבן אינו חייב להחזיר עד הפתחים להאכיל את אביו עכ"ל הרי להדיא שפירשו מחלוקת הש"ס ביש לו לאביו ואיכ מ"ט דמאן דאמר משל בן ואפשר לומר כגון שאביו הוא כלי ועינו צרה בממונו ואינו רוצה להתפרנס משלו דבשאר בני אדם אין משגיחין עליו כמו שיתבאר בס"י רנ"ג אבד באביו מחוייב ליתן לו משלו למיד משל בן אבד לדידן דקיי"ל משל אב אינו מחוייב ליתן לו ויראה לי דאח"כ רשאי לחובעו לדין.

יך עוד אפשר לומר במחלוקתם דחנה המפרשים פירשו דזה שכתבו דאם אין לאב ויש לבן כופין אותו זון אביו כפי מה שהוא יכול עכ"ל דהכוונה הוא שאינו חייב לספק כל מונות הצריכים לאביו אלא כופין ליתן לו מה שהוא חייב לתת לצדקה כפי עשרו (ב"י וביח וסיו סק"ו) ולפי"ז י"ל דבבתי פלוגי דמ"ד משל בן מחוייב ליתן לו כל מונות הצריכים לו כשיד הבן משנה ומ"ד משל אב אינו מחוייב ליתן לו כל מה שצריך אלא כפי הצדקה כמ"ש.

יך אמנם חסיהני על פירושם זה דהא הלשון כפי מה שהוא יכול משמע להדיא שיונו כפי יכולתו ואם ביכולתו להספיק לו כל מונותיו שצריך למה לא יספיק לו ורבינו הב"י בספרו הגדול הביא ראיה לזה מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו דשקלינן מיניה

דעתך איך הוא צריך שיאמר לו כפי הנראה לו הן בדי"ת והן במילי דעלמא אפילו כשדעתו הפוכה מדעת אביו.

יך וכתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' ב' ו"ל יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו אלא אומר אבא מרי היה שם אביו כשם אחרים משנה שם אם הוא שם שהוא פלאי שאין הכל רגילין לקרות בו אבל שם שרגילין בו מותר לקרות אחרים שלא בפניו עכ"ל ויש חולקים שלא בפניו מותר לקרות אחרים אפילו בשם פלאי ובשם שאינו פלאי מותר גם בפניו (דרישה ושי"ך סק"ג) אבל יש שהכריעו כדברי הש"ע (מ"ז סק"ה) מיהו עכ"פ לקרא אביו בשמו אסור אף שלא בפניו וזה שהמור כתב תמיד א"א הרא"ש מפני שזה דרך כבוד כלומר ראש לכל ישראל כן כתב המהרש"ל ביש"ש (פ"ק דקרושין ס' ס"ה) דהרא"ש לא היה שמו כן ושמו היה רבינו אשר וממילא דהרא"ש אינו שמו העצמי אלא כינוי של כבוד.

יך ותמיהני הא מצינו בספיק דניטין שר' דוסתאי ב"י ינאי אמר אלו הרנו את דוסתאי מי נתן לינאי אבא בר כמותי ע"ש ורשב"י אמר אני אומר ליוחי אבא (פסחים ק"ב) ור' יוסי אמר אפילו אבא חלפתא ביניהם (סנהדרין פ') ויעקב אמר ושם אבותי אברהם ויצחק וישראל אמר דוד אבי ולכר זה הא לא אמרו אבא מארי אלא אבא סתם וגם בגמ' (שם ל"ב) איתא אומר לו אבא מקרא כתוב וכו' וכן אמר רב יהודה לאביו ע"ש ובאמת בגמ' (ל"א:) לא נמצא שצריך לומר אבא מרי אלא כשאומר דבר הלכה משמו ברבים ע"ש. ושנאמר שנים כוונת הרמב"ם והמור והשיע כן הוא לא נראה כן מסתימת דבריהם אבל בהכרח צ"ל כן או אפשר דכוונתם שלא יקראנו בשמו דבר בלא אבא אבל כשאומר אבא פלוני מותר וזה שכתבו אלא אומר אבא מרי הוא בדבר הלכה כשאומר משמו שבוה שייך לומר מורי אבל במילי דעלמא צ"ל אבא פלוני דמה שייך מורי למילי דעלמא וכן נראה עיקר.

יך עד היכן מוראם היה הבן לבוש חמדות ויושב בראש הקהל ובאו אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוונו עד ראשו וירקו בפניו לא יכנים אותם אלא ישתוק ויירא ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך שאלו מלך בשר ודם היה נזר עזיו לא היה לו לפרכס בדבר ק"י ממלך מלכי המלכים הקב"ה מיהו מותר לחובעו בדיון על מה שקרע בגדיו (שי"ך סק"ד) ויראה לי דכמו שיתבאר בזק ארנקי ל"ס ששיכיל למונעו מקודם שלא יעשה כן רשאי ה"נ בכאן כשיכול למונעם מקודם שלא יעשו לו כן כגון שאחרים לא יניחום ליכנס למקום שיושב שם ולמונעם שלא בדרך בזיון רשאי.

סימן צו

לכבוד חתני הרב החריב ובר מ' אלעזר ב"ר

אשר נסחפך בני שקורא לעלות לתורה אם מותר לקרות לאביו בשמו משום דאסור לקרוא לאביו בשמו כיו"ד סי' ר"מ ואפי' דבכר"י שם כ' דאם אומר אבי מותר להזכיר שמו וכן ציד אברהם שם ה"ר לזה מכ"מ צמ"י דאמר אבא חלפתא ועוד כזה. מ"מ הי"ש פ"ק דקדושין סי' ס"ה כ' דדוקא לרבו מותר לקרות עם תיבת רבי משום דיש לו עוד רבותיו משא"כ באלא דאין לו אלא אב א' ור"י לרבי י"ש מקדושין ל"א דמיידי דאסור להזכיר שם אביו מאלו דמר בר ר"א כי הוי דריש בפירקא הוי אמר אבא מארי ואמריי אמר הכי אמר ר' אשי הנה דאפי' בלשון אבא מארי אסור להזכיר שמו ע"כ פירד:

דגה דברי הברכ"י בשם זקינו הגה"ק חסל"א ז"ל ברורים דמותר להזכיר שם אביו כשאומר אב כמב' בכ"מ ודברי הגאון איש חלקים ז"ל הנ"ל אי"ל חיצון וכן מלאכי בשליה פי ויח. וגם מבואר שם בשליה דאם אביו רבו טוב יותר שיקראו רבי משיקראט אבי כי מעלת רבי גדול ממעלת אב עיי"ש. ובהא דקדושין ל"א: דלא ראה להזכיר שם אביו אפי' עם תיבת אבא מרי ל"ל דהוה רק כעין דמיו' והיכא דאפשר בלא"ה אין להזכיר שם אביו אפי' בכה"ג אך לקרות לאביו לעלות לתורה דלר"י דוקא לקרוא בשמו כמ"ש בס' אבני נזר וגם בישיעות מלכו חשוב כלא אפשר לאהדורי וע"כ נכון לקרות לאביו בלשון יעמוד אבי [ואו אבי מורין פלוני ב"פ ושפיר דמי. ומ"ש בשם י"ש קדושין פ"ק סי' ס"ה דדוקא לרבו מותר לקרות ר' פלוני אבל לא לאביו מפני שאין לו אלא אב א' עיינתי ב"ש"ש וכ' עיקר החילוק משום דרבו אפשר שיש לו עוד ואם יאמר סתם רבי לא ידעו אל מי ירמוז מיליו ע"כ מוכרח לפרש שמו משא"כ באביו שאין לו אלא אב א' ואפי' יאמר סתם אביו ידעו הכל על מי מכוון. וא"כ זה סמך לדברי דדוקא היכא דאפשר בלא הזכרת שמו אסור אפי' עם תיבת רבי כעין יומא ו': למ"ד דמיו' אם אפשר לאהדורי אטירה מהדרינן והיכא דלא אפשר שצריך לפרש שמו למען דעת' מי הוא שרי:

מה שכתבתי בהא דמבואר קידושין ל"א: דאפי' כשאומר אבא מארי אסור לקרות אביו בשמו היינו משום דה"א אפשר בלא הזכרת שמו. משא"כ בקריאה לעלות לתורה חשוב לא אפשר לאהדורי משום דלר"י לקרות לעלי' בשמו כמנהג ישראל וכמ"כ בס' אבני נזר וגם בישיעות מלכו: **כבא'** י"ל דחשוב אפשר דיכול איש אחר לקרות לתיבה אך י"ל לפי' המבואר בב"ק דף ק"י ברש"י דממשמר למשמר אחר אי"ל לאהדורי אפי' למ"ד דחויא כדי שיתיישב שם ק' מהרש"א על רש"י [אח"כ אמרו לי התלמידים דפה שכתב כ' כן בס' להוציא מדברי רש"י ז"ל כן. ונברמז'ם פ"ד מה' ביא"מ הי"ד מבואר להיפוך דאף ממשמר למשמר מהדרינן וכן במאירי יומא ו':]. [וחתני הרב הג"ל שליט"א ה"ר להג"ל מרש"י זכמים ל"ט. בהא דמביע"י לש"ס אי עמא חולק בק"ל פירש"י בק"ל שהקריבו טהורין מיבעיא ל' אי פלגא מיני' להאי עמא הואיל וראוי לחטוי דק"ל דומה עומאה והקשו האחרונים כיון שהקריבו טהורין אי"כ מיירי באיכא טהורין וא"כ אין כהן עמא ראוי לחטוי כזה דכל היכא דאפשר לאהדורי מהדרינן ולהג"ל א"ש דרש"י לשיטת' משכחת לה דבאותו משמר לא ה"ס כהן פסור וא"כ סי' ראוי לחטוי ומ"מ הקריבו טהורין ממשמר אחר ואף שלא הוצרכו לאהדורי ויפה העיר:]

הגה דדוקא באותו משמר שהכהן השני ג"כ ע"י לעבודה באותו שבת חשוב אפשר אבל לא בכהן שאין לו

שיטות לשבת זה אפי' דא"ס צידו לעבוד מ"מ ל"א אפשר סי' גבאי הממונה מכל הציבור לקרות לעלות זה חלקן ואין לזרים אלו וא"י אחר חשוב כמשמר אחר וגרע ממס דהתם עכ"פ גם הכהן ממשמר האחר מיוחד לעבודה בשבת הבאה מש"כ בנ"ד אין זה האחר שומד כלל לזה לקרות אנשים לתורה:

אמנם יותר מראה דמ"ש הפוסקים דבלשון רבי מותר לקרות לרבו ולאביו בשמם היא בגדר היתרה דאין לחדש מעלמ"ט על דבר שהתירו הפוסקים לומר דהא רק דמיו' ומ"מ היכא דאין שום אורח להזכיר השם אין להזכיר כמבואר יומא ו': דאפי' למ"ד היתרה בלשון בית אב לבו"ג מהדרינן ואפי' לאידך לישנא דבאיכא טהורים בלשון בית אב פליגי היינו דס"ל דאפי' זה היא בגדר אהדורי פכהן זה שמוטל עליו העבודה לאיש אחר וע"כ לא מהדרינן אבל דבר שאין לו שום אורח צו לבו"ג אין לעשות באיסור כל שאפשר בהיתר, וע"כ דוקא כהא דקדושין ל"א: שלא סי' שם אורח בהזכרת שם אביו דהכל יודעין למי ירמוז מיליו לא ראה להזכירו [ואולי גם זה רק מתוך חסירות ומ"מ ה"ר דאסור להזכיר אביו בשמו דדוקא אז ש"ך מזה חסידות לאסור אפי' בלשון אבא מארי דגדר חסידות היא לעשות לפניו משורת הדין. וכ"ז בדבר שיש בו שורת הדין ש"ך להוסיף ולעשות לפניו משוה"ד משא"כ אם ל"ס איסור כלל בהזכרת שם אביו אפי' כשא"ט אומר אבא מארי לא סי' מקום לעשות לפניו משוה"ד דיש כמה דברים שהחומרא אולם ספין שכי' ירושלמי ביושב בסוכה בשעת הגשמים פסור מהדבר ועושים נקרא הדיוט וכו' חוס' פסחים דף ג' ד"ה הטובה בשם ירושלמי הני גסי דנהיגי דלא למעבד עבדתא באפוקי שבתא לאו מנהגא עד דתתפשט סידרא מנהגא. הנה דלאו כל תומרא חשוב מדה חסידות ויש חומרא שאין דעת חכמים טחה הימנה משא"כ כל שיש קצת אורח כעין נ"ד שראוי לקרות לס"ס בשם שרי כנלפ"ד בזה:

ובעיקר דברי רש"י ב"ק ק"י הנ"ל דממשמר למשמר לבו"ג מהדרינן י"ל הטעם לפמ"ש בס' החינוך מזה שפ"ט דכהן שסייע לעבודה כהן חבירו ג"כ סי"מ ע"כ ל"א אפשר לאהדורי [ולפ"ו אין לה"ר מזה לשאר דיני התורה] ודוקא ממשמר למשמר חשוב לא אפשר כי מרע"ה ושמואל הרוואה ודע"ה חלקוס למשמרות ואין צו כח לבטל זה כמ"ש לדר ממכריו על האבות. אמנם מביא אב לבית אב דזה עושה כל ראש בית אב במשמרתו לחלקם לבתי אבות כמ"ש החינוך במלוה הג"ל אי"כ יש לו עלה לראש בית אב לחזור צו ולסדר בלשון אחר דאחי דבור ומבטל דבור ע"כ חשוב אפשר ואפי' לאחר פייס נ' עלה לבטל הפייס דהרי ביומא ל"ט' דלמ"ד הגרלה לא מעכבא אין הגורל קובע ויכולין לשנות טע"ה וא"כ פייס דודאי לא מעכב יכול הראש בית אב לשנות ולהפקיע הפייס כעין כה"ג שמתמנה בפה ומסתלק בפה כמ"ש תוס' י"ב: כמו כן כל כהן ביומא לגבי משמרתו ועבודתו מתמנה פ"י הראש בית אב או ע"י פייס ע' כמ"מ פ"ג מהל' בה"מ ומסתלק בפה כיון דהגורל אינו מעכב אינו קובע ג"כ כאמור וכל זמן שאינו משנה אסור לכהן לסייע למלאכת חבירו מ"מ חשוב אפשר לאהדורי [וריעב"א כתב ביומא ו': ללישנא בתרא דאפי' איכא טהורין בהאי בית אב עבדי נמי עמאין משום דאין ראוי לבטל פייס מ"מ לישנא קמא דמ"מ אפשר לבטל וע"כ חייב לאהדורי אטורין אבל ממשמר למשמר ל"א אפשר כאמור.] טוב עודעתי כי בס' דברי ריבון סי' ר"ג דלאיכא דאמרי ביומא ו' דפליגי בלשון בית אב מביא אב לבית אב גם לרבו ששם לא מהדרינן. ואולי גם לפ"ו י"ל כדברינן דלאיכא דאמרי גם מביא אב לבית אב איכא איסור תורה. ולפ"ו יש להשוות ע'

(ג) נראין דברי אבא. בעוד (עמוד הקפ) סיים שנראה כמכריע דברי אביו, אלא אם יש לו חשונה להשיב על החולקים ושיב, עכ"ל. והא דמצינו בעוד ח"מ שהעור חולק עם אביו כמה פעמים, היינו שלא בפניו, כמו שכתוב (נפירע) כאן [ד]דוקא בפניו אסור. ומכל מקום נראה לי דאם הוא חולק על אביו ויש עוד אחר שאומר כאביו והוא רוצה להוכיח ולכתוב דעתו כדעת החולק על אביו, לא חזיר שם אביו אלא שם האחר, כיון שיוכל לעשות דרך כבוד יעשה. וזה למדתי מדברי הטור נפ"מ סימן ק"ו (עמוד שג) כמה שכתב כי לא קלקלו בגוף כי וזה הוא חולק על אביו, ודמו (הטור) הפלגתה על גלגל התרומות (שער מג ס"ד סימן טו) כסימן ק"ד (ח"מ, עמוד שהיו, וזה נשא פנים לאביו, וכמו שכתבתי בפניעתה דשמיאל: (ד) אם הוא שם שהוא פ"א ב"ר. משמע דכרשה לענין לקרואו בשמו אסור שלא בפניו אפילו בלתי פלגי, ועיין מה שאכתוב בסימן רמ"ב סעיף ט"ו

ג ש"א בפניו ב"ר. והדרישה (אם ד) כתב דלחזירי אפילו בפניו אם אינו פלגי שר, וכן נפלא של בפניו, וע"ש שהאר"ך. והב"ח (עמוד הקפ) ד"ה כתב (הרש"ך) כתב דשלא בפני רבו ליכא חיובא, מיהו יש לחזיר מפני הכבוד. ועיין לקמן סימן רמ"ב סעיף ט"ו (וס"ק מ): ד וקרעו בגדיו ב"ר. מיהו מותר לתנעו דנין מדלקמן סעיף מ' בהג"ה, וכן כתוב בפרישה לקמן סעיף ט"ו: ד אינו חייב לחזיר ב"ר. והוא הדן דלון לר"ך

(ג) * נראין דברי אבא * ולא יקראנו בשמו (ו) לא בחייו (ז) ולא בפותו אלא אומר אבא מארי (ח) היה שם אביו בשם אחרים (ט) * משנה ששם (ד) אם הוא שם שהוא פלגי שאין הבל רגילים לקרות בו: [כנה] (י) * אל שם שרגילין בו מותר לקרות אחרים (יא) * שם בפניו:

ג * עד חיבן מוראם היה חבן לברש חסודות ויושב בראש הקהל ובאו אביו ואמו ד וקרעו (י) בגדיו והבוחו על ראשו וירקו בפניו לא יכלים אותם * אלא ישתוק ויירא מסלך מלכי המלכים שצוהו בכך:

ד * איזהו כבוד מאבילו ומשקחו מלכיש ומבטח מכנים ומוציא * ויחננו לו כסדר פנים יפות שאפילו מאבילו בכל יום פטומות וחראה לו פנים וזקפות (עונש) [נענש] * עליו: הנה * וכן להיפך אם ממשין אביו נרשים וכוונתו לטובה כדי שיהיה אביו מדבר קשה יותר מזה ומדבר פיוסם על לב אביו ומראה לו שכוונתו לטובה עד שימלטה אביו לטעון נרשים נחל פולס הכא (י) * רשמשט כשאר דברים שהמשט משמש רבו:

ה * זה שמתאבילו ומשקחו משל אב ואם אם יש לו (י) ואם * אין לאב ויש לבן (י) בופין אותו (י) וזן אביו (י) כפי מה שהוא יכול * ואם אין לבן דה אינו חייב

ס"ק ד: (ד) ש"א בפניו. כן הוא ברמב"ם (מחזיר ג, ג) בהדיא, והוא דבר מבוחר מעצמו, דנפניו אסור בשל אחרים אפילו בלתי פלגי, דיסבור אביו שקורא אותו וכן מי שעומד לשם יסבור כן, ואין שום חילוק בזה (ואין) [אם הוא] * פלגי או לא. ואע"פ שבהעמקת העור (עמוד הקפ) לרמב"ם לא נזכרה שלא בפניו, אין נכח כלום, כי סתם על הפשוט. ובהדרישה (אם ד) האריך כאן לחלק על רמ"א כמה שהגיה שלא בפניו, ולא דק כלל כמו שיכתב בסימן רמ"ב [ס"ק ד] בפניעתה דשמיאל: (ז) כפי מה שהוא יבול. פירוש בחרות לדקה לפי

ערך דאם * מההר"ק ש

בפ"ה [לקרות בו], וסם שרגילין בו, קורא לאחרים שלא בפניו: ש"ך * [מאבילו ומשקחו], וזן אביו כפי מה שהוא יבול, ואם יש לו פנים רבים מהמשט לפי חמון:

ביאור הגר"א

הגדרות רע"א

ג) ושם ולא יקראנו בשמו. קשה לי הא נזכרות י"ח ע"כ אחר לכו נפלא אלא, וכן שנת קט"ו ע"כ אחר רבי יוסף מעשה באלה הלפסא: (ד) (שם) משנה ששם. עיין כנאר שם סוף הר"ח, וזה ד"ה אחר ליה חמון:

ה. כן בשמו נחמנו: (ח) ויחננו אב"ש שם ב"ר. כמו שכתוב (שנת קמ"ז) כי וסלר מקומות עיונים גא, א: מנחות עב, א) אסור רבי כשלמדתי אצל רבי שמעון. אבל לאביו עצמו לא, כמו שכתוב שם בקדושין. והנזכר לעיל [ס"ק ח"ן], אף לאחר מותו: (ט) [ש"ך] * חנין * ויפסשונו ב"ר. כמו שכתוב בגדלים ל"ח ב' (י): (י) [ש"ך] * זה ד"ה אב"ש ב"ר. ורש"י (שם א, א), ושאר פוסקים: (יא) ואם ב"ר אב"ש ב"ר. עיין חומשות (שם) ל"א א' ד"ה כבוד

באר היטב

פתחי תשובה

(ד) ש"א. והדרישה כתב דלחזירי אפילו בפניו אם אינו פלגי שר, וכן נפלא של בפניו, והב"ח כתב דשלא בפני רבו ליכא חיובא, מיהו יש לחזיר מפני הכבוד. ועיין לקמן סימן רמ"ב סעיף ט"ו, [ס"ק מ] ג. וכתב הט"ו [ס"ק ג] הא דמצינו בעוד ח"מ שהעור חולק עם אביו כמה פעמים, היינו שלא בפניו, ומכל מקום נראה לי דאם הוא חולק על אביו ויש עוד אחר שאומר כאביו והוא רוצה להוכיח ולכתוב דעתו כדעת החולק על אביו, לא חזיר שם אביו אלא שם האחר, כיון שיוכל לעשות דרך כבוד יעשה, עכ"ל. (ה) בגדיו. מיהו מותר לתנעו דנין מדלקמן סעיף מ' בהג"ה, ע"ך [ס"ק ד]: (ז) בופין. כתב

(ב) ולא יקראנו בשמו. ונראה לי דאם אחרים שואלים ממנו בן מי אתה, מותר לומר להם בן רבי שליחי אני. ורצויה לזה כמה שכתב מהרש"ל ב"ס של שלמה מר"ק קמא דקדושין סימן ס"ה דהא דהורא"ש הוציר רבו מהרים בשמו, מפני שהיה לו שאר חכמים שהיו רבותיו הוצרך להוכיחו ב"ר. ובאביו בכל ענין אסור, מפני שאין לו אלא אב אחד, והוא רחמנו הוציר את אביו, מפני שהוצרך בלשון כבוד, הורא"ש, כלומר ראש לכל ישראל, עכ"ל. אם כן כשרוצה להוכיחו שאין יודעים אותו גם באביו שיר * (ג) משנה ששם. עיין ברש"י גיטין דף ל"ד ע"כ (ד"ה חולתא) גבי אביו, ודרי"ך: (ד) וזן אביו. עיין בתשובת הרדב"ז

